

در شناسایی افراد مرفه و عدم وجود بانک های اطلاعاتی جامع در این زمینه، بیم دولت ها از کاهش محبوبیت اجتماعی در شریاتی که بقای دولت ها در دوره های بعدی منوط به جذب رای اکثریت می باشد همواره به عنوان یکی از مهم ترین دلایل سیاسی ناگفته بر طرح های شناسایی افراد مرفه و حذف آنها از فهرست یارانه بگیران سایه افکنده است.

طراحی سیستم هدفمندی «جغرافیا محور»

یکی از مهم ترین آسیب های عدم اجرای کامل هدفمندی یارانه ها طی دهه های گذشته بروز پدیده قاچاق سوخت به خارج از کشور است، بر اساس سیستم پیشنهادی هدفمندی «جغرافیا محور» در نقاط مرزی یا نقاط نزدیک به مرزها قیمت انواع سوخت که می تواند مورد سوء استفاده قاچاقچی ها قرار بگیرد باید با قیمت نزدیک به قیمت های بین المللی ارائه شود و نظارت بر توزیع سوخت یارانه ای افراد با دقت و حساسیت بیشتری انجام شود، از سوی دیگر با توجه به تفاوت های بسیار زیاد اقلیمی در نقاط مختلف کشور پهناور مان باید قیمت حامل های انرژی برای رفاه حال شهروندان به خصوص اقشار آسیب پذیر متفاوت باشد.

یکی دیگر از نقاط قوت سیستم هدفمندی «جغرافیا محور» امکان تغییر پرداخت های جبرانی بر اساس «نقشه فقر» موجود در سراسر کشور و همچنین اولویت بندی سرمایه گذاری و کمک های جبرانی در حوزه های بهداشت و سلامت، آموزش و تامین اجتماعی می باشد.

مزایای پرداخت کالا به جای یارانه نقدی

یکی دیگر از طرح هایی که از سوی کارشناسان به عنوان جایگزین پرداخت یارانه نقدی پیشنهاد می شود ارائه کالاها ی اساسی مورد نیاز خانوار به جای یارانه نقدی می باشد. این طرح البته مخالفان زیادی نیز دارد و در نگاه اولیه به نظر می رسد دارای فواید و مضراتی نسبت به روش پرداخت یارانه فعلی می باشد.

مزایای پرداخت کالاها ی اساسی به جای یارانه این است که کالا بر خلاف پول نقد در اثر تورم دچار کاهش ارزش و قدرت خرید نخواهد شد. ضمن این که نگرانی که در خصوص اعطای یارانه نقدی به برخی سرپرستان معتاد خانواده ها وجود دارد تا حدودی کمتر خواهد شد و از سوی دیگر مضرات تزریق سالانه ۳۰ تا ۴۰ هزار میلیارد تومان پول نقد به اقتصاد کشور را نخواهد داشت اما از سوی دیگر برخی از مضرات این روش را مشکلات و هزینه توزیع سبد کالا، کاهش قدرت انتخاب افراد در هزینه کرد یارانه و همچنین هزینه هایی نظیر جابجایی و خرید و انبار کالا توسط دولت می توان ذکر کرد.

با این حال در این روش نیز می توان با اضافه کردن شیر و لبنیات مورد نیاز کودکان در سبد کالایی و بر اساس محرومیت مناطق مختلف کشور، سبد کالایی اعطایی به خانوارها را هدفمند کرد.

حساسیت و گستردگی هدفمندی یارانه ها

در پایان می توان به این نکته اشاره کرد که حساسیت و گستردگی جامعه هدف هدفمندی یارانه ها باعث شده است که دولت در این مرحله که موافقت مجلس برای اجرای مرحله دوم هدفمندی یارانه ها گرفته است، به سمت اجرای مرحله دوم هدفمندی با شیب ملایم افزایش قیمت برود، اما آنچه که علاوه بر ملاحظات دولت می تواند این پروژه را به سرانجام نزدیک کند، استفاده از نظرات نخبگان اقتصادی و اجتماعی و شفافیت در اطلاع رسانی و نحوه هزینه کرد اضافه درآمد هایی است که از محل حذف یارانه پر درآمد ها به دست آمده است. تدوین سیاست ها و ملاک های شفاف برای شناسایی دهک های پردرآمد و کم درآمد، اتخاذ روشی کارآمد و روشن برای حمایت از تولید و استفاده از روش های غیر قیمتی در کنار روش های قیمتی می تواند مرحله دوم هدفمندی را از تجربه ناکام مرحله نخست متمایز کند.

چگونه یارانه نقدی را بین افراد جامعه توزیع کنیم؟

یکی از مهم ترین محور های چالشی هدفمندسازی یارانه ها از ابتدای اجرا تا کنون، چگونگی شناسایی افرادی از جامعه است که نیازمند واقعی یارانه نقدی هستند، طبق نظر کارشناسان فقهی منبع پرداخت یارانه نقدی درآمدها نفت و گاز است که جزو انفال محسوب می شود و انفال باید توسط حکومت اسلامی در «بهترین مصرف ممکن» هزینه شود، بدیهی است پرداخت یارانه نقدی به اقشار مرفه، بهترین مصرف ممکن نیست و توجیه منطقی و فقهی ندارد.

از سوی دیگر فقدان بانک های اطلاعاتی جامع و به روز نبودن آمار های موجود از یک سو و تجربه ناموفق خوشه بندی خانوار ها در دولت قبل، دولت فعلی را بر آن داشته است تا به سوی روش انصراف داوطلبانه افراد مرفه از دریافت یارانه حرکت کند اگر چه به نظر می رسد در شرایط فعلی انصراف داوطلبانه اقشار مرفه از دریافت یارانه نقدی نتواند نتیجه مورد نظر که اصلاح اساسی فهرست یارانه بگیران است را رقم بزند اما اجرای این راهکار با کمک رسانه ها و ایجاد تبلیغات مشوق گامی هر چند کوچک و رو به جلو محسوب می شود نکته قابل تامل دیگر در بحث تشخیص افراد مستحق دریافت یارانه نقدی این است که دولت در بحث شناسایی میزان تمکن افراد باید بین درآمد افراد و میزان ثروت و دارایی آنها تفکیک قابل شود و آنچه باید ملاک عمل باشد میزان درآمد افراد است. تجربیات گذشته نشان داده است که حساسیت افراد نسبت به میزان شفاف سازی درآمدهایشان کمتر از آشکار شدن میزان دارایی آنها است ضمن اینکه بسیاری از افراد متمول املاک و دارایی های خود را به نام فرزندان و همسر خود ثبت کرده اند.

به این ترتیب چنانچه در فرآیند افرادی که مایل به دریافت یارانه نقدی هستند با ذکر شغل و میزان درآمد ماهانه و ذکر میزان درآمد افراد تحت پوشش شرکت کنند و ضمناً این اختیار را به دولت اعطا کنند که برای راستی آزمایی اظهارات آنها مجاز به دسترسی به اطلاعات بانکی و سایر اطلاعات مرتبط باشد می توان به حرکت رو به جلو در این سیستم شناسایی امیدوار بود، لازم به توضیح است که در این فرآیند برای جلوگیری از درج اطلاعات غلط به افراد هشدار داده شود که در صورت اثبات خلاف اظهار نامه ها دولت مجاز به جریمه چند برابری یارانه دریافتی از سوی آنها می باشد.

حرف های ناگفته در شناسایی اقشار مرفه جامعه

هر چند دولت ها در مقاطع مختلف ابراز تمایل کرده اند که به اقشار مرفه یارانه ندهند اما علاوه بر ضعف سیستم های آماری

می باشد. این موضوع که به طور قطع گزینه مورد نظر دولت یازدهم نیز هست و در نگاه اول دارای مزیت هایی نسبت به روش افزایش یکباره می باشد نوعی انتظارات توری می مستمر را به اقتصاد تحمیل می کند، از سوی دیگر چون درصد افزایش قیمت در اختیار دولت است نوعی بلا تکلیفی و ابهام سالانه را در فضای سرمایه گذاری و کسب و کار کشور ایجاد می کند.

اما در مورد راه حل دوم که افزایش یکباره قیمت حامل های انرژی است و دولت قبلی تمایل زیادی به استفاده از این روش در اجرای مرحله دوم هدفمندی یارانه ها داشت باید گفت که این روش به دلیل شوک سنگین که به خانوار ها و واحدهای تولیدی وارد می کند و از سوی دیگر به دلیل ملاحظات سیاسی و اجتماعی و همچنین سایه سنگین رکود تورمی حاکم بر فضای فعالیت های اقتصادی، مورد نظر دولت و مجلس نمی باشد. بدیهی است در شرایط فعلی به دلایل مختلفی که در اینجا مجال بحث آن نیست اقتصاد کشور توان تحمل تکانه های شدید قیمتی حاصل از این روش را ندارد.

با این اوصاف به نظر می رسد که در نهایت دولت راه حل اول یعنی اصلاح قیمت حامل های انرژی در چند گام را انتخاب کند و با اصلاحاتی به سمت افزایش تدریجی قیمت ها برود.

راهکار پیشنهادی برای اصلاح تدریجی قیمت ها

یکی از راهکار های پیشنهادی که منجر به حصول نتیجه در افزایش تدریجی قیمت ها می باشد، پایین آوردن نرخ رشد قیمتی سوخت مورد نیاز ناوگان حمل و نقل عمومی کشور و توسعه کمی و کیفی این ناوگان می باشد، راهکار دوم استفاده از سیستم افزایش قیمت پلکانی در مورد تمامی حامل های انرژی می باشد، بدیهی است قیمت بنزین برای خانواده ای که به طور متوسط ۸۰ لیتر بنزین در ماه مصرف می کند با خانواده ای که ۱۸۰ لیتر بنزین در ماه می سوزاند باید متفاوت باشد به عبارت واضح تر در مصرف حامل های انرژی باید به سمتی برویم که کسانی که در حد معارف و استاندارد از حامل های انرژی استفاده می کنند هزینه کمتری نسبت به کسانی که هیچ گونه کنترلی در مصرف سوخت اعمال نمی کنند بپردازند.

این راهکار در صورت اجرایی شدن علاوه بر کاهش مصرف حامل های انرژی به نوعی تشویق کم مصرف ها و تنبیه پر مصرف ها نیز محسوب می شود.

بدیهی است چنانچه روند اصلاح قیمتی حامل های انرژی در کشور در یک مقطع زمانی محدود ۳ یا ۵ ساله متوقف شود، دوباره در مقاطع زمانی بعدی و بر اثر تورم های سالیانه اعمال شده اختلاف قیمت سوخت داخل کشور با قیمت های بین المللی بروز می کند که منجر به تکرار مشکلات فعلی می شود.